

EXAMENSARBETE

Hösten 2005
Läroarutbildningen

Musik som pedagogiskt redskap

Fyra lärare ger sin syn på musik i skolan

Författare

Jeniffer Pilemyr
Jeanette Svensson

Handledare

Bo Nilsson

www.hkr.se

Musik som pedagogiskt redskap

Fyra lärare ger sin syn på musik i skolan

Abstract

Musik är en del av människans vardag. Syftet med vår undersökning är att undersöka vilken syn fyra pedagoger har på musikämnet samt hur de arbetar med musik i sin undervisning. I vårt arbete har vi använt oss av forskning och annan litteratur inom ämnet. Vår undersökning är kvalitativ och innehåller observationer och intervjuer. De intervjuade pedagogerna anser att musik är en viktig del av skolans verksamhet. Arbetet med musik sker både som enskilt ämne samt i samverkan med övrig undervisning.

Ämnesord: Musik, pedagogik, utbildning, inläring, glädje, ämnesöverskridande, musikalitet, engagemang, skola

Innehåll

Förord.....	6
1 Inledning med bakgrund.....	7
1.2 Syfte	7
1.3 Arbetets uppläggning	7
2 Forskningsbakgrund	8
2.1 Musikämnet i ett historiskt perspektiv	8
2.1.1 Musikämnet i styrdokumentet	9
2.1.3 Musiken inom olika reformpedagogiker	11
2.2 Musikens betydelse	11
2.2.1 Musikens funktion.....	12
2.2.2 Musikalitet.....	13
2.2.3 Helhetssyn	14
2.3 Musiken i skolan	15
2.3.1 Musikundervisningens innehåll.....	15
2.3.2 Musikens förutsättningar i skolan	16
2.4 Våra utgångspunkter	17
2.4.1 Teoretiska utgångspunkter	17
2.4.2 Forskningsfrågor	18
3 Metod	19
3.1.1 Kvalitativt och kvantitativt forskningsperspektiv	19
3.1.2 Val av metod	19
3.1.3 Etiska aspekter.....	20
3.1.4 Urval.....	21
4 Resultat.....	22
4.1 Pedagogernas syn på musik.....	22
4.1.1 Pedagogernas syn på musik i skolan	22
4.2 Musiken i undervisningen	23
4.2.1 Musik som enskilt ämne.....	23
4.2.2 Musik tillsammans med andra ämnen	24
4.3 Musikens förutsättningar i skolan	27
4.3.1 Tiden.....	27
4.3.2 Lärarnas syn på kompetens och utbildning	27
4.4 Sammanfattning	28
5 Diskussion	30
5.1 Musikens funktion.....	30
5.1.1 Musiken som personlig utveckling och kommunikativt redskap.....	30
5.1.2 Musik som fostrande redskap.....	31
5.2 Musikens användning.....	31
5.2.1 Musik som eget ämne.....	32
5.2.2 Musik tillsammans med andra ämnen	32
5.3 Musikens förutsättningar i skolan	33
5.3.1 Tiden.....	33
5.3.2 Kompetens och utbildning	33
5.4 Metoddiskussion.....	34
6 Sammanfattning	36
Referenser.....	

Förord

Vi vill speciellt tacka vår handledare Bo Nilsson samt studenterna i vår handledningsgrupp som hjälpt oss på vägen. Ett stort tack riktas även till de skolor och pedagoger som medverkat i vår undersökning och gjort den möjlig. Vi vill även tacka familj och vänner som läst arbetet.

Kristianstad 2006

Jeniffer Pilemyr & Jeanette Svensson

1 Inledning och bakgrund

Musiken berör alla på ett eller annat sätt. Syftet med musiken kan variera från individ till individ. Vi tror att alla har någon anknytning till musiken. Oavsett om det gäller musik i ett allmänt underhållande syfte eller på en mer avancerad nivå, så finns den med i vår vardag.

Anledningen till att vi valt att skriva om musik i skolan är vårt gemensamma intresse för musik. Vi har båda vuxit upp med musiken som en naturlig del av våra liv. Vår uppfattning är att musiken, liksom de andra estetiska ämnena, har fått en underordnad roll i skolan. Vi vill med vårt arbete undersöka om detta stämmer samt se hur man jobbar med musik i skolan. Har musiken ett syfte i sig eller används den som ett avbrott från den övriga undervisningen? Hur ser pedagogerna på ämnet och vilka faktorer tror de kan påverka undervisningens innehåll? Detta är frågor som uppkommit under vår utbildning och som vi genom detta arbete vill försöka besvara. Vi har valt att inrikta oss på barnskolan, vilken innebär en åldersblandad klass med åldrarna 6-8 år.

1.2 Syfte

Vi vill med detta arbete undersöka vilken syn pedagoger har på musik i undervisningen och hur de arbetar med ämnet i sin verksamhet.

1.3 Arbetets uppläggning

Arbetet inleds med en litteraturgenomgång. Där tar vi upp hur musikämnet i skolan har sett ut genom tiden, vi bearbetar olika lärandeteorier och annan aktuell forskning. Sist i detta avsnitt har vi vår problemformulering som ligger till grund för hela arbetet. Därefter följer metoddelen där vi beskriver vårt tillvägagångssätt i undersökningen. Vi presenterar de deltagande och tar även upp de etiska aspekterna. I redovisningen av undersökningen analyserar vi det material vi fått fram. Därefter diskuterar vi resultatet av undersökningen med hjälp av litteraturen. Sist i uppsatsen följer en avslutande sammanfattning.

2 Forskningsbakgrund

Vi börjar kapitlet med en historisk tillbakablick av verksamheten och musikens roll. Därefter behandlas begreppet musik och dess betydelse. I kapitel 2.3 går vi in på musikundervisningens innehåll och faktorer som påverkar ämnet. Sist i detta kapitel tar vi upp grunderna för arbetet, de teoretiska utgångspunkterna och problemformuleringen.

2.1 Musikämnet i ett historiskt perspektiv

Att musik finns med på skolans schema beror på att musik har varit en stor del av människans liv ända sedan tidernas begynnelse. Musikaliska uttryck har existerat så länge det funnits människor på jorden (Grahns Stenbäck, 1995).

Redan i det gamla grekiska samhället poängterades det att musiken var viktig för människans hälsa och moral. Därför blev musiken också en stor del i uppfostran och utbildning. (Grahns Stenbäck, 1995) Platon var en av dem som menade att musiken är en förutsättning för vår samhällsutveckling (Bjørkvold, 1991). På medeltiden var det kyrkan som stod för utbildningen och därmed också musikämnet. Syftet var här att förbättra sången i kyrkorna (Grahns Stenbäck, 1995).

Under 1800-talet var det fortfarande kyrkan som stod för undervisningen. Musikämnet hade en stor roll i utbildningen tack vare psalmsången. Musiken var också viktig, eftersom den hjälpte till att stärka fosterlandskänslan (Grahns Stenbäck, 1995). Under större delen av detta århundrade, kallades musikämnet för kyrkosång, men år 1878 fick det istället namnet sång (Varkøy, 1996). Syftet blev att lära eleverna olika psalmer och andra sånger, främst fosterländska (Grahns Stenbäck, 1995).

År 1919 fick kyrkan en mindre roll i skolan och det första försöket till en modern läroplan infördes. Detta var starten för en demokratisk skola. Det viktigaste med musikämnet var att eleverna skulle få ett rikt förråd av olika sånger och psalmer. De skulle utbilda rösten och det musikaliska gehöret samt att väcka sinne för tonkonsten. År 1955 döptes ämnet om till musik. Det handlade inte längre om att enbart sjunga, utan även om rörelse, instrument och musiklyssnande skulle vara en del av innehållet. Tekniken blev mer avancerad under 60-talet.

Detta, tillsammans med de nya metoderna, medförde att speciellt klasslärarna fick mycket större krav på sig. Istället för att enbart lära sig sångtexter, skulle de blivande lärarna också få utbildning i till exempel ackordspel på piano och gitarr. Förr kunde lärarna inte bli antagna till kurser i musik utan att ha klarat inträdesproven i musik. År 1968 togs dessa bort. Det var inte förrän 1977 som högskolorna själva fick bestämma hur utbildningarna skulle läggas upp (Grahn Stenbäck, 1995).

2.1.1 Musikämnet i styrdokumentet

I och med läroplanerna fick musikämnet en annan betydelse. Begreppet övningsämne togs bort och istället kallades de för praktiskt - estetiska ämnen. Till dessa ämnen räknas musik, bild, drama idrott, hemkunskap och slöjd. För musikens del innebar detta att musikundervisningen blev bredare. Från att vara inriktad mot sång, musiklyssnade och musikteorier blev istället eleven mer aktiv genom att fokus sattes på musikskapande, improvisationer och aktivt musicerande (Nilsson, 2002).

Lgr 62: Nu togs banden till kyrkan bort och den första skolan för alla, grundskolan, infördes. Detta var den första riktiga läroplanen. Det framgick att både den praktiska och teoretiska kunskapen skulle värderas lika högt (Stenbäck Grahn, 1995). Musik skulle vara ett viktigt stöd i undervisningen. Därmed fick musikämnet en annan innebörd, med avsikt att fördjupa elevernas förståelse för kulturella traditioner. Eleverna skulle få ta del av värdefull musik, men vad som räknades till värdefull musik var det läraren som avgjorde. Oftast handlade det om att föra traditioner vidare (Varkøy, 1996).

Lgr 69: Mycket av det som togs upp i Lgr 62 följde med i den nya läroplanen. Den största skillnaden var att undervisningen nu skulle baseras på musik från olika delar av världen. För övrigt hade dessa två läroplaner ungefär samma mål med musikundervisningen. Musiken var obligatorisk på högstadiet, men antalet timmar halverades (Stenbäck Grahn, 1995).

Lgr 80: Timmarna i musik drogs ner ännu mer. Musikundervisningen bedrevs nu i halvklass. Eleverna skulle få kunskap om olika kulturers och epokers musikstilar. De skulle även få kunskap om olika musikerter samt lära känna musiken som uttrycksmedel (Grahn Stenbäck, 1995).

Lpo94: Detta är den senaste läroplanen. Den tar upp vikten av en varierad undervisning. Skolan ska använda sig av så många olika inlärningsmetoder som möjligt för att möta alla elever, för att stimulera alla sinnen och på så sätt även stimulera lärandet.

Några av målen att uppnå är:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- Har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud.
- Kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt såsom språk, musik, bild, drama och dans.
- Har utvecklat förståelse för andra kulturer

(Ur *Lpo94*)

I *kursplanen* i musik (2000) står det att musiken i skolan ska bidra till att stärka individerna och främja deras lärande. Musik ska finnas till som en del i undervisningen och integreras med övriga ämnen. Den kan påverka individen på olika medvetandenivåer och kan fungera som ett viktigt verktyg för lärande och bearbetning av intryck. Musik kan dessutom användas för att gestalta såväl som förmedla tankar och idéer. Därutöver ger musiken en ingående förmåga att se samband mellan kulturella skillnader, utforska och värdera musikupplevelser samt att själva bli aktiva genom eget musicerande och skapande. Den är även en del av vårt musikarv och främjar en musikalisk allmänbildning samt aktivt deltagande i skolans såväl som samhällets kulturliv. Musik ska även ses ur ett historiskt perspektiv. Musik är ett språk, oberoende av andra språk som stärker förståelse och tolerans. Den skapar förutsättningar för en samverkan i skola och samhälle.

... Detta ger fördjupad kompetens att analysera och värdera musikupplevelser, se ämnesövergripande samband och kulturella skillnader... (Skolverket, 2000).

2.1.3 Musiken inom olika reformpedagogiker

I dag kan skolan erbjuda föräldrar och barn olika pedagogiska inriktningar. Några av dessa är Waldorf-, Montessori- och Reggio Emilia pedagogikerna. De olika pedagogikerna har olika synsätt på eleven och lärandet.

Waldorfpedagogiken grundades av Rudolf Steiner (1861-1925). Syftet är att utveckla hela människan. Därför arbetar de, inom denna pedagogik, konstnärligt, teoretiskt och praktiskt. Musikämnet är en aktiv del av undervisningen. Eleverna får lära sig spela olika instrument, till en början flöjt och fiol och får därefter själva välja. När eleverna läser språk är utgångspunkten sånger, lekar och ramsor (Wallin, 2003).

Grundaren till *Montessoripedagogiken* var Italiens första kvinnliga läkare, Maria Montessori (1870-1952). Pedagogiken bygger på både intellektuella och praktiska övningar. Det ska finnas material där barnen tränar alla sinnen såsom syn, hörsel, lukt, smak och känsel. (Wallin, 2003).

Loris Malaguzzi (1921-1994), var en av vår tids stora pedagogiska filosofer och grundare till *Reggio Emilia pedagogiken*. Han hävdade att hjärnan består av ett nätverk som binder samman alla våra olika förmågor och uttryckssätt (Wallin, 2003). ”Ett barn har hundra språk” är Malaguzzis egna ord och det ligger till grund för denna pedagogiska filosofi. Vi föds med olika förmågor som är beroende av varandra och för att uppnå den bästa undervisningen anses det viktigt att stimulera alla sinnen. Individerna ska lära genom att vara aktiv. Inom Reggio Emilia läggs vikten på processen och inte på det färdiga resultatet (Svedberg & Zaar, 1998).

Enligt våra källor är det framför allt Waldorfpedagogiken som har en uttalad musikmetodik. Däremot läggs det stor vikt vid de estetiska ämnena inom dessa tre pedagogiska inriktningar.

2.2 Musikens betydelse

Det finns en skillnad mellan musikens funktion och användningen av musik. Genom att studera vilket värde musiken har, kan man komma fram till den funktion musiken fyller. Musikens betydelse för människan avgör dess funktion. Funktionen av musik kan till exempel vara att utlösa en viss känsla. Musikens användning blir då ett redskap för att nå dess

funktion. Om syftet med musiken är att utlösa en viss känsla, blir användandet av musiken det sätt man utnyttjar musiken på, för att nå detta syfte. Kortfattat innebär detta att musikens användning är det sätt en individ arbetar med musiken, medan dess funktion är anledningen till varför musiken används (Merriam, 1964).

2.2.1 Musikens funktion

I en rapport, från 1997, om hur pedagoger tänker i estetiska ämnen, delade Elsner (2004) in pedagogernas syn på musikämnets funktion i undergrupper. Dessa är: musik i livsförhöjande syfte, i personlighetsutvecklande/mentalt syfte, i socialt och/eller kommunikativt syfte och i ett bildande syfte (Elsner, 2004).

Musikens funktion som livsförhöjande: Enligt pedagogerna i Elsners undersökning kan musiken bidra till ett berikat känsloliv. Den kan skapa närhet och gemenskap mellan människor. Den går på djupet och ger möjlighet till inre upplevelser (Elsner, 2004).

Musiken som personlighetsutvecklande och mentalt utvecklande: Musiken är enligt pedagogerna utvecklande, inte bara inom musikområdet, utan även i de andra ämnena. Musiken bidrar till personlig mognad då den anses vara känsloladdad. Den anses även ha en fostrande funktion, då det krävs koncentration och noggrannhet att utöva musik tillsammans med andra (Elsner, 2004).

Musiken i en social och/eller kommunikativ funktion: Då utövningen av musik i undervisningen ofta sker kollektivt, innebär den gemenskap. Pedagogerna ansåg att denna gemenskap bidrar till att skapa positiva relationer mellan eleverna. Musiken förmedlar tankar och känslor anses vara ett språk som är oberoende av andra språk. Genom musik kan människor från olika kulturer och språkliga bakgrunder mötas (Elsner, 2004).

Musiken i ett bildande syfte: Pedagogerna talar om att föra muskarvet vidare, då de anser att det tillhör allmänbildningen att ha kunskap om musik. Muskarvet ger även ett verktyg för nyskapelse. Dessutom ansåg pedagogerna att ett musikmedvetande ger eleverna möjlighet att gallra i det enorma musikutbud som finns (Elsner, 2004).

Det finns många olika funktioner för musikanvändandet. Musiken kan även användas i ett *underhållande syfte*, både i en ren underhållande funktion samt kombinerat med ett annat

syfte. Dessutom kan musiken ha en *religiös funktion* eller som syfte att *symbolisera* något annat (Merriam, 1964).

2.2.2 Musikalitet

Musikpedagoger har länge försökt hitta en definition på vad som menas med musikalitet. Det råder skilda uppfattningar om detta (Sundin, 2003). Förr ansågs folk vara musikaliska då de nådde upp till de professionella musikernas nivå. Då ansåg man också att musikaliska människor hade fått sin begåvning genom arv. Olika slags test utfördes, som visade om en människa var musikalisk eller inte. I dagens samhälle används detta inte i så stor utsträckning (Grahns Stenbäck, 1995). I de fall det förekommer, handlar det om att se hur bra barnet kan sjunga eller spela. Därför förknippas ofta musikalisk begåvning med förmågor och färdigheter. Sundin menar att det genom dessa test går att dela in barnen i två grupper, de musikaliska eller omusikaliska. Musikalitet blir en förmåga som bara vissa innehar. Sundin (2003) tycker dock att musikalitet är mer komplicerat än så: ”Vi kan istället betona sättet att förhålla sig till musik, möjlighet att förstå, skapa och ha glädje av musik. Musikalisk begåvning eller intelligens blir då något som alla har inom sig” (s.26). Det innebär att barn och vuxna har olika erfarenheter. De vuxna kan lära av barnens experimenterande med ljud. Det viktigaste blir då inte att se vad barnen kan i olika åldrar, utan snarare om hur de upplever musik i olika stadier i utvecklingen (Sundin, 2003).

Förr var det arvet som ansågs avgöra en människas musikalitet, men dagens forskare menar på att det finns andra faktorer som påverkar, såsom miljö och kulturella förhållanden (Grahns Stenbäck, 1995). Sundin(2003) menar att barn som växer upp i en musikalisk miljö har större chans att utveckla sin musikalitet i jämförelse med barn som växer upp i musikaliskt ointresserade miljöer: ”Vi föds med möjligheter, men för att de ska utvecklas krävs samspel med omgivningen” (s.25).

Att musikalitet är svårt att definiera beror enligt Grahns Stenbäck (1995) på att begreppet används i många olika sammanhang. Det är beroende av vilka förmågor en person förväntas ha. Musiken används för att kommunicera med andra människor. Vad man använder för musikstil eller instrument varierar beroende på förmågan. Frågan är om vissa personer skulle vara mer musikaliska än andra. Det skulle i så fall innebära att de som anses omusikaliska, skulle sakna förmågor som att sjunga och spela. Troligtvis är det inte särskilt många som skulle tillhöra den omusikaliska gruppen. Att en individ anser sig omusikalisk beror ofta på att

andra människor har belyst deras musikaliska brister(Grahn Stenbäck, 1995): ”Får du alltid höra att du är omusikalisk kommer du förmodligen inte att utveckla din musikaliska förmåga särskilt mycket” (s.35).

2.2.3 Helhetssyn

I läroplanerna står det att helhetssynen på barnet är viktig, men ändå blir det ofta de teoretiska ämnena som prioriteras i det konkreta arbetet vilket kan leda till en överlastning av vänster hjärnhalva enligt Jernström och Lindberg (1995). Forskning visar dock att båda hjärnhalvorna är lika viktiga: ”Om båda stimuleras uppnås också ett bättre inlärningsresultat” (s.24). Detta kan kopplas till studier av hjärnans funktioner som visar att en ökad satsning på de praktiskt-estetiska ämnena borde införas, bland annat med argumentet att det skulle främja undervisningen i teoriämnen. Det skulle medföra att undervisningen skulle bli mindre abstrakt (Jernstöm & Lindberg, 1995).

Det är enligt Bjørkvold (1991) stor skillnad mellan en musikalisk barnkultur och en omusikalisk skolkultur. Mycket av den glädje och spontanitet barnen har när de ger sig in i skolvärlden avtar med åren. I skolan betonas allvar i undervisningen istället för att lägga upp den på ett inspirerande och för barnen rolig sätt. Följande punkter är ett sätt att se skillnaderna på dessa kulturmöten.

<i>Barnkultur</i>	<i>Skolkultur</i>
Helhet	Ämnesspecialisering
Jag kan redan	Du kan inte än
Lek	Studier
Kvalitativ	Kvantitativ
Carpe diem! Fånga dagen!	Vänta tills du blir stor
Kreativitet	Reproduktion
Fantasi	Förnuft
Emotionell	Rationell
Improviserat	Förberett
Humor	Allvar
Jag rör mig – och lär	Sitt still!
Frivillighet	Tvång
Gränsprängande	Gränssättande

(Efter Bjørkvold, 1991)

Utvecklingspsykologen Howard Gardner menar att människan använder sig av olika intelligenser. Hur mycket man har av varje intelligens, skiljer sig från person till person. Det handlar om kvalitet, inte kvantitet. Fokus läggs på hur en individ är intelligent snarare än på hur intelligent den är. Han kallar dessa intelligenser för de multipla intelligenserna. Till dessa räknar Gardner *musikalisk intelligens, lingvistiskt (språkliga) intelligens, spatial/visuell intelligensen, kroppslig- kinestetisk intelligensen, logisk/matematisk intelligens samt personlig intelligens* (Gardner, 1996).

Den Musikaliska intelligensen innefattar enligt Gardner (1996) tonalitet och rytmisinne, men båda behöver dock inte finnas hos en och samma person. Gardner nämner tre olika exempel på vad som kan påverka barns musikalitet. Dessa är den musikaliska hemmiljön, eventuell musikundervisningen och medfödd talang. Han menar att barn med speciella behov, till exempel autistiska barn, ofta har en medfödd musiktalang.

2.3 Musiken i skolan

Den traditionella pedagogiken inom musikämnet är främst riktad till de barn som anses vara musikbegåvade. Idag har det tillkommit ett nyare synsätt som menar att alla barn ska ha rätt till musikundervisning. I detta nya synsätt är det leken, kreativiteten och barnens musikaliska förutsättningar som prioriteras. I den traditionella synen är det dock experter inom området som avgör vad musikalisk kvalitet innebär, enligt Sundin (2003).

2.3.1 Musikundervisningens innehåll

Innehållet läggs upp mer efter pedagogens förhållningssätt och samhällssynen på vad som är korrekt, än på barnens faktiska problem. Individens problem skapas utifrån den miljö personen befinner sig i. I en annan miljö skulle problemet vara av en annan natur eller kanske rent av inte existera. Det krävs en diskussion där det reflekteras över innehållet och de värderingar utifrån vilka vi ser på världen (Brodin & Lindstrand, 2004). Metoderna för hur undervisningen ska se ut beror på de pedagogiska ideologier som råder. De frågor som måste diskuteras utifrån ett forskningsperspektiv är de som råder inom det sociokulturella perspektivet (Säljö, 2000). (se punkt 2.4.1 för vad det sociokulturella perspektivet innebär) Pedagogens syn speglar av sig i undervisningen. Det är av vikt för pedagogen och andra vuxna i skolan att reflektera över sin egen roll. Innehållet måste anpassas efter tiden och

ledarskapet ser inte ut som det gjorde tidigare. Mycket av de uppgifter läraren hade förr kan eleven själv ta ansvar för nu, med pedagogens handledning (Säljö, 2000).

De praktisk- estetiska ämnena har, enligt Sundin (2003), länge haft en lägre status i undervisningen. De har blivit en aktivitet som utförs vid speciella tider på schemat då det är en musiklärare som har hand om det, med undantag för de lägre åldersklasserna.(Sundin, 2003) Skolverket och Kulturrådet har gemensamt genomfört en undersökning om musiken i skolan. Där framkom att pedagogerna i den svenska skolan såg musikämnet som ett avbrott i undervisningen, utan anknytning till meningsfullt lärande (Saar, 2005). ”Endast i undantagsfall blir musik en integrerad del i helheten, ett nödvändigt komplement till skolans övriga ämnen” (Sundin, 2003, s.149).

Det är enligt Saar (2005) viktigt att man studerar vad estetisk kunskap egentligen innebär. Estetiskt lärande ses som något bra och nytt i dagens skola. Många pedagoger menar att de är musikaliskt inriktade genom att sjunga sånger som berör ett visst tema, utan att sedan arbeta vidare med det (Saar, 2005).

2.3.2 Musikens förutsättningar i skolan

En bidragande orsak till att många pedagoger drar sig för att använda musik, är rädslan för att göra fel. Ju fler regler som finns, desto större risk är det att fel begås. (Uddholm, 1993) I den Nationella utvärderingen från 1992 angavs brist på musikalisk kompetens som ett problem, då många ansåg att deras utbildning inte var tillräcklig. Redan i en undersökning från 1983 hade pedagogerna lyft fram detta (Grahn Stenbäck, 1995). ”Ingen skola kan bli kreativ, rolig, fantasifull och ´musisk` om lärarna saknar kunskap. Detta gäller naturligtvis också musikämnet” (Antal Lundström, 1996, s.207). Många grundskollärare och förskollärare har minimal eller ingen utbildning alls i musik. Det kan variera mycket beroende på vilken högskola man studerar på. Däremot finns det ofta stora chanser för studenter som är intresserade, att välja till enstaka kurser inom ämnet. Problemet blir dock att de då måste välja bort något annat viktigt ämnesområde (Sundin, 2003). Även i senare utvärderingar av musikämnet har det framkommit att en otillräcklig utbildning påverkar ämnets innehåll. Musiklärarnas Riksförening gjorde 2005 en undersökning i årskurserna 1-5 angående musikämnet i skolan. Det framkom att elever och lärare fortfarande ser brister i musikutbildningen. Det konstateras att det inte skett någon större förändring inom detta område (Musiklärarnas Riksförening, Nr 4 2005).

2005 ansågs bristande resurser och utrustning vara ett hinder i musikundervisningen (Musiklärarnas Riksförening, Nr 4 2005). Pedagogerna angav även 1992 brist på tid, för små lokaler och otillräckligt med material som hinder i undervisningen (Sandberg, 1996). Detta framkom även genom Karin Eks underökning från 1983 (Grahm Stenbäck, 1995). Tillgången varierar inom olika verksamheter, men idag är det inte mycket resurser som går till de estetiska ämnena. Det låga stödet till musikundervisningen bidrar till ett sämre självförtroende hos pedagogerna istället för att stärka det (Sundin, 2003).

Enligt Bojner (1998) är musikalisk förutsättning, intresset och inställningen hos pedagogen för ämnet, bidragande faktorer för en bra musikundervisning. Dock handlar det inte om att vara musikaliskt felfri. Lekfullhet och att våga utnyttja de färdigheter man har, är även viktiga förutsättningar (Bojner, 1998).

2.4 Våra utgångspunkter

Vi tar här upp de utgångspunkter som ligger till grund för vårt arbete. Vi börjar med att sammanfatta våra teoretiska utgångspunkter och tar därefter upp våra problemformuleringar.

2.4.1 Teoretiska utgångspunkter

Det finns olika teorier om hur lärande ska gå till. I vårt arbete utgår vi från ett sociokulturellt perspektiv. Därför kommer vi här att beskriva vad denna lärandeteori innebär.

Ur ett sociokulturellt perspektiv sker lärandet både på ett individuellt och kollektivt plan. Fokus ligger enligt Säljö (2000) på samspelet mellan individen och dess omgivning: ”Individen lär men det gör också kollektiv som föreningar, företag, organisationer och till och med samhället” (s.13). Lärande sker först kollektivt och därefter individuellt, vilket beror på att varje individ påverkas av den omvärld den lever i. Somliga forskare och psykologer anser att barnet lär sig på egen hand. Ur ett sociokulturellt perspektiv stämmer inte detta. Här tror man inte att ett barn på egen hand kan upptäcka abstrakta kunskaper om världen, utan kunskaperna får vi genom att föra dialoger med andra människor (Säljö, 2000). Det är samtalet som producerar kunskap, inte objekten i sig själva. Fysiska objekt förekommer, men de kan endast innehålla kunskap genom ett samtal (Brodin & Lindstrand, 2004).

Vad lärande är och hur det går till, skiljer sig mycket mellan olika historiska epoker. Det finns olika faktorer som påverkar en individs förmåga att skaffa sig färdigheter på (Säljö, 2000).

Problemet med hur människor lär, och vad som är väsentligt att kunna, kan således inte reduceras till en fråga som bara handlar om hur vi fungerar som individer innanför pannbenet, eller till hur den biologiska utrustning naturen givit oss kan tänkas vara beskaffad. Vi måste också ta med i beräkningen hur vår omgivning ser ut, vilka resurser den erbjuder och vilka krav som ställs (Säljö, 2000, s.17).

För att kunna lära måste vi behärska de hjälpmedel vi har tillgång till när vi agerar i vår omvärld. Dessa hjälpmedel kan vara språkliga, intellektuella och fysiska. Grundtanken i det sociokulturella perspektivet är att dessa redskap skapas och förs vidare genom kommunikation. ”Det abstrakta och konkreta går hand i hand och de lever inte separata liv som de kan uppfattas göra i formell utbildning (Säljö, 2000, s.22). I ett sociokulturellt perspektiv ställs frågorna

- Hur har kommunikation uppstått?
- På vilket sätt är den speciell och hur skiljer den sig från de andra kommunikativa miljöer och erfarenheter en människa har?
- Viken attityd till budskap förutsätts och belönas?

Slutsatsen av lärandet, sett ur det sociokulturella perspektivet, blir tre olika men samverkande företeelser:

- utveckling och användning av intellektuella redskap (eller psykologiska/språkliga)
- utveckling och användning av fysiska redskap (eller verktyg)
- kommunikation och de olika sätt människor utvecklar former för samarbete i kollektiva verksamheter (Säljö, 2003 s.23).

2.4.2 Forskningsfrågor

Efter bearbetning av litteraturen har vi kommit fram till följande frågeställningar som vi hoppas få svar på i vår undersökning. Vilken uppfattning har lärarna om musikämnet i barnskolan?

- Hur arbetar lärarna med musik i barnskolan?

3. Metod

I det här avsnittet beskriver vi vår undersökningsmetod. Vi redovisar även för de etiska dilemman som en undersökning medför. Sist presenterar vi de skolor och personer som medverkat. Namnen på både skolorna och personalen är fingerade med tanke på deltagarnas integritet.

3.1.1 Kvalitativt och kvantitativt forskningsperspektiv

Syftet med ett kvalitativt forskningsperspektiv är att beskriva och skapa förståelse för de faktorer som påverkar den intervjuades förhållningssätt till det aktuella ämnesområdet. Exempel på kvalitativa undersökningar är intervjuer och observationer där frågorna är öppna och samtalet sätts i fokus. I en kvantitativ undersökning är forskningsgruppen större och frågorna är slutna med fasta svarsalternativ (Andersen, 1998; Patel & Davidson, 2003).

3.1.2 Val av metod

Under arbetet med den empiriska delen föddes tankarna på hur vi skulle lägga upp vår undersökning. Det finns olika typer av undersökningar. Valet av metod påverkas av undersökningens syfte (Kvale, 1997; Patel & Davidsson, 2003). Vi har i vårt arbete valt att använda oss av ett kvalitativt forskningsperspektiv, med intervjuer (för intervjufrågorna, se bilaga 1) och observationer. Då vi ville få materialet så neutralt som möjligt, valde vi att göra observationerna före intervjuerna. Anledningen till detta var att komma ifrån intervjufrågornas eventuella påverkan på pedagogerna under observationerna. Vår undersökning skulle ha ett öppet förhållningssätt till de medverkande, då vi ville få en mer djupgående förståelse för deras förhållningssätt till musikämnet. För att vara förberedda studerade vi olika forskningsmetoder för att komma fram till en som passade vår problemformulering (Kvale, 1997). Vi hade sedan tidigare bestämt att vi inte skulle vara en del av verksamheten utan sitta vid sidan om och anteckna. För att dokumentera intervjuerna använde vi oss av bandspelare. Detta gjorde det möjligt för oss att gå tillbaka i efterhand och därmed skriva ut intervjuerna ordagrant. Kvale (1997) skiljer mellan talspråk och skriftspråk. Det är inte alltid det underlättar för läsaren att få en ordagrann redogörelse för vad som sagts. Intervjuerna handlar inte enbart om talspråket, utan även kroppsspråket spelar en viktig roll. För oss var det ett övervägande huruvida vi skulle citera exakt det pedagogerna sa. Vi valde

att skriva ut intervjuerna i talspråk för att ge läsaren möjlighet att tolka det sagda. De frågor vi ställde i intervjuerna utvecklades olika beroende på de svar vi fick. Vi hade en dialog med intervjupersonerna, med följdfrågor till hjälp, detta med tanke på vår problemformulering. Vi anser att vi hade en stor roll i att skapa trygghet hos de medverkande. Vår uppgift var därför att skapa en trygg atmosfär där deltagarna kände att de kunde öppna sig (Patel & Davidsson, 2003).

3.1.3 Etiska aspekter

Det är viktigt att tänka på de etiska aspekterna vid en undersökning. Vetenskapsrådet har gett ut en bok med riktlinjer inom detta område. Nedan följer exempel på några av de punkter som tagits upp.

Forskaren skall informera de berörda om:

- *Undersökningens syfte och villkor* – de berörda ska få veta vilken form av undersökning det rör sig om. De ska vara väl införstådda i undersökningens syfte och vad den kommer att användas till.
- *Frivillig medverkan* – De som medverkar ska bli informerade om att deras deltagande är frivilligt och att de har rättigheter att dra sig ur när som helst.
- *Anonymitet* – De som undersöker ska försäkra alla berörda om att de förblir anonyma, både i sammanställningen och i arbetets gång.
- *Användandet av insamlad data* – De som gör undersökningen ska informera om hur insamlad data kommer att behandlas och har skyldighet att se till insamlad data används på ett korrekt sätt.

(Vetenskapsrådet, 2002)

Vårt tillvägagångssätt: Vi var redan vid första kontakten tydliga med dessa aspekter. Vi ville använda oss av en bandspelare vid intervjuerna och bad deltagarna om deras medgivande till detta. Vidare informerade vi dem om att medverkan var frivillig och att de hade rätt att dra sig ur när de ville. Vi förklarade att arbetet skulle bli offentligt och försäkrade att de skulle förbli anonyma. Efter vår undersökning skickade vi ut ett brev där vi tackade dem för deras medverkan. (Se bilaga 2)

3.1.4 Urval

Vi har genomfört våra undersökningar på två olika skolor i södra Sverige, i det som kallas för Barnskola. Skolorna benämner vi för skola 1 och skola 2. Namnen på pedagogerna är fingerade.

Skola 1:

Elin är 25 år och utbildad fritidspedagog. Hon har arbetat i 2½ år efter sin examen och 1 år innan utbildningen. Hon har ett vikariat på skolan och är inte fast anställd.

Lena är 43 år och är utbildad lågstadielärare. Hon har jobbat i 17 år sedan sin lärarexamen 1985.

Skola 2:

Karin är 61 år och är utbildad grundskollärare. Hon har utöver detta läst kurser i pedagogik, psykologi, barnkultur och svenska. Hon har arbetat i 39 år.

Åsa är 49 år och utbildad förskollärare. Hon har arbetat i 26 år.

Urvalet gjordes utifrån hur skolorna arbetar. Skola 1 har ingen speciellt uttalad inriktning och därför var det av intresse att ta reda på hur musikämnet blir en del i undervisningen. Skola 2 har både musikklasser och vanliga klasser. Den klass vi valde att undersöka var inte musikinriktad, men vi visste sedan tidigare att musiken var en naturlig del av undervisningen. Vi vill jämföra verksamheterna med varandra för att se om deras arbetsmetoder skiljde sig åt. Observationerna genomfördes före intervjuerna och ägde rum i den vanliga undervisningsmiljön. Därefter pratade vi enskilt med lärarna i ett annat rum, även det kopplat till undervisningen.

4. Resultat

De data vi samlat in kommer här att bearbetas i tre huvudområden, pedagogers definition av musik, musik i skolan och faktorer som kan påverka innehållet. Dessa är en sammanställning av våra intervjuer och observationer.

4.1 Pedagogernas syn på musik

Pedagogerna i undersökningen anser att musik är en del av livet. Elin menar att vi i vårt vardagliga liv ständigt kommer i kontakt med musik genom medier såsom radio, Tv och dator. Musik är gemenskap och glädje. Lena säger att musiken erbjuder glädje över att få göra någonting tillsammans. Karin säger att musiken dessutom kan vara ett stressmoment och säger "... den kan ju komma smygande på en". Man kan ibland få en känsla som man inte riktigt vet varför man har den känslan, då kan det ligga musik på någonstans som påverkar mig". Musiken påverkar oss på olika sätt, beroende på vilken sinnestämning vi befinner oss i. Åsa uttrycker detta genom att säga att det finns olika musik för olika tillfällen. För att koppla av krävs en musikstil, medan det när hon städar hemma behövs en annan. Hon menar att musiken underlättar i de vardagliga sysslorna i livet. Det handlar om att hitta rätt sorts musik för rätt stund. Åsa säger:

Musik som jag absolut inte kan ta till mig en stund, kan jag ta till mig en annan stund, för att jag gör något annat just då eller jag är i en annan sinnestämning.

Detta är orsaken till att hon tycker det behövs erfarenhet av olika sorters musik. Hon säger också att musik är ett sätt att uttrycka sig på. Även Karin säger att musik kan bidra till kreativitet och att man kan få nya tankar och idéer genom den. Hon säger vidare att musiken kan förstärka tankar och ge nya bilder hos en person, precis som man kan få genom att se bilder och höra berättelser. Detta är en orsak till varför hon tycker musiken är viktig.

4.1.1 Pedagogernas syn på musik i skolan

Lena förknippar musiken med allt från att känna rytmer, känsla och sångglädje. För henne är det viktigt att kunna erbjuda barnen alla delar av musiken, såsom lyssnade, deltagande med sång och instrument, samt att uppleva takt och rytm. På så sätt stärks barnens utveckling. För

Elin erbjuder musiken utöver detta, ett mer lekfullt sätt att förstärka lärandet. Med detta menar hon att undervisningen inte blir lika allvarlig, och att det går att få in många ämnen i musiken. Hon nämner både matte och svenska som exempel på detta: ”Alltså både för att lära sig texter och sedan att det finns många räkningsånger.”

Pedagogerna tycker att dansen är en del av musiken, som innefattar rytm, takt, rörelse och känsla. Åsa anser att ljud är musik. Karin instämmer med detta och menar att musiken även finns i tystnaden, eftersom det aldrig är helt tyst.

Musiken är även ett avslappnande moment. Elin säger att det är ”ett ämne som bryter av lite även om man ska få in det här med rytmiken, sångerna...”. Karin anser dessutom att det finns destruktiv musik. Som exempel på detta nämner hon hårdrock och techno, då hon menar att denna musik kan göra barnen oroliga. Därför tycker hon att det är viktigt med ett varierat musikutbud i skolan, även sådan musik som barnen inte är vana vid. Genom att föra muskarvet vidare tror Lena att vi kan hålla kvar traditioner. Hon säger:

... annars så tappar man ju en stor del i vårt samhälle tycker jag. Och där har vi traditioner som finns fasta, det kan vara avslutningar och det kan vara sånger vi sjunger nu till jul och annat som man ska kunna.

4.2 Musiken i undervisningen

Pedagogerna anser att de arbetar på ett varierat sätt, då de dels har särskilda musiktimmar men även försöker integrera den med övriga ämnen.

4.2.1 Musik som enskilt ämne

Båda verksamheterna har speciella musiklektioner. Utformningen av dessa skiljer sig dock åt mellan skolorna. På Skola 1 har pedagogerna själva ansvar för musiken. De rena musiktilfällen, är en timme i veckan enligt den plan skolan arbetar utifrån. Lena och Elin delar då upp barnen i två grupper och jobbar sedan på det sätt som de tycker passar dem bäst. På Lenas musiklektioner spelar och sjunger hon mycket med barnen. Elin låter barnen jobba med rytm och takt och koncentrerar sig inte på sång och spelande. Eftersom de byter grupper, kompletterar de därför varandra. Under vår observation fick vi möjlighet att se ett av deras musikpass. Barnen övade inför luciafirandet. De hade många traditionella luciasånger med, men de hade förnyat dem. Detta genom att lägga in rap, lite poppigare melodier och mer

showande än vad ett traditionellt luciatåg erbjuder. För att träna sångerna spelade Lena gitarr och sjöng tillsammans med barnen. Texterna hade de fått träna hemma, för att barnen på så sätt skulle kunna dem bättre. Skola 2 har en utbildad musikpedagog som tar hand om musiktimmarna. Även här får barnen sång och rörelse. Under vår observation av ett sådant tillfälle, tränade barnen inför en julshow de skulle sätta upp. Barnen fick först träna sånger på ett traditionellt sätt. Musikpedagogen började med att läsa texten för barnen och sjöng den sedan till pianospel. Barnen satt på stolar i en halvcirkel och sjöng efter, när de blev tillsagda. I slutet av lektionen fick barnen leka till sång. De sjöng och gjorde rörelser tillsammans. Barnen verkade vara införstådda med vad de skulle göra. Vi fick sedan höra av klassläraren att de brukade använda sig av dessa sånger och rörelser för att avsluta musikpasset.

4.2.2 Musik tillsammans med andra ämnen

Båda skolorna arbetar med musiken i samverkan med de andra ämnena. Lena säger:

... Och sedan kan man ju få in matte, de kan räkna, hålla takten och så vidare. Jag tycker att det är något som kan ge dem någonting för livet. Plus glädjen för att göra något tillsammans är ju härligt.

Hon anser att musiken, tillsammans med de övriga skolämnena, är en bidragande del till barnens lärande. Enligt henne tränar barnen hela tiden och utvecklas med musiken. De lär sig sånger utantill, det tränar kroppen genom rörelser. Utöver detta får man automatiskt in matematiken: ”... de räknar och kan hålla takten och så vidare”. På deras skola har de dragit igång ett projekt som kopplar ihop matematiken och musiken. Elin berättar att hon låter barnen använda sig av musik när de har matematik:

... man kan även lägga in musiken mitt i en vanlig lektion. Som jag hade matte här på morgonen och då fick de gå i takt och sen när musiken stannade så skulle de göra vissa mattesaker så blev det ju musik där för att göra det hela lite lättare och avdramatisera det hela

Även på Skola 2 anser man att musiken har en stark koppling till inläringen. Karin säger:

... att hitta pulsen, hitta takten tror vi också påverkar väldigt mycket med läsinläringen, att det lugnar dem lite grann att... man märker här på något sätt och vis att de just i läsningen, att de som är musikaliska, de har lättare för att läsa. De har en helt annan harmoni i läsningen.

Hon tror också att barnen kan utveckla sin språkliga utveckling genom att de får arbeta mycket med rytmer och att klappa. Detta kan också bidra till att utveckla deras förmåga i idrott och i ”deras sätt att tänka”. Åsa instämmer ”det är ju också musik som vi använder oss av, klappramsor och klapp, den primitiva musiken”.

Åsa berättar att barnen ofta får lyssna efter olika instrument i musikstycken, och menar att de på detta sätt tränar både koncentration och fantasi. Hon menar att fantisera, ”det är ju också träning att koncentrera sig på någonting”. Barnen får också sjunga i kanon, vilket innebär att de måste vara koncentrerade och tänka sig in i vad de håller på med. Minnet tränas också genom musik då barnen memorerar sångtexter. Karin menar att musik även är problemlösande. Hon säger att den kunskap barnen får genom musiken, kan de ta till när de hamnar i en krissituation. Det kan ingen ta ifrån dem. Åsa säger att musik inte handlar om att sjunga för sjungandets skull ”... vi försöker använda det sedan till någonting” Hon fortsätter: ”... det finns ett mål med varför man sjunger”. Det kan vara allt från att kombinera musik med sagor till att skapa egen text till en färdig melodi.

Karin anser att sång och musik dessutom är bra för barnens välbefinnande, och att skolan har en stor uppgift i att presentera barnen för musikämnet. Musik är enligt henne lika nödvändigt som idrott, läsning, skrivning och matte. Hon säger: ”... sen all annan sådan där kunskap, det kommer in på nästan en liten klackspark”.

Gemensamt för de båda skolorna är, deras intresse för dans. På Skola 1 har ett samarbete i dans, mellan tre klasser, startat. Ibland har de inspelad musik, andra gånger lär sig barnen en sång att dansa till. Skola 2 nämner att de använder sig av en blandning av olika slags dansstilar, men ger exempel på fri dans och gamla ringlekar. För att sammanställa skolarbetet, sätter de upp shower innehållande dans, sång och instrument. Karin nämner ett fågelprojekt de haft där de satte upp en fågelshow som avslutning och en alfabetsshow i samband med bokstavsinnlärningen. De har även haft teman i grekiska gudasagor och berömda konstnärer, innehållande musik och sång. Genom dessa tillställningar anser de att alla barnen kan vara med och bidra. Karin säger: ”... även de barn som inte har hittat riktigt rätt i musikämnet”.

Utöver detta har de även spelat in flera skivor tillsammans med barnen. Åsa säger: ”så dem har ju sån erfarenhet av musik”. Hon menar att det är att ha ett mål med musiken, så det inte blir att endast sjunga för sjungandets skull.

Karin tar upp den musik hon tycker barnen ska möta i skolan. Hon anser att skolan bör ge dem den musik de inte möter i sin vardag. De spelar aldrig hårdrock och techno och annan musik som gör barnen oroliga. Hon kallar denna musik för destruktiv musik. Istället väljer de att använda sig av lugn musik såsom pianokonsert och opera. Varje morgon startar de dagen med lugn musik i avslappnade syfte. Vidare säger hon att de vill erbjuda barnen olika sorters musik, även den musik de inte lyssnar på i vanliga fall. Åsa håller med om att barnen i skolan bör få komma i kontakt med sådan musik som de inte hör annars. De måste ”få känna harmoni med mer än musiken som är inne idag, så att säga som dem får i överflöd...”. Karin säger att man ofta kan se vilka barn som har vana att lyssna på olika slags musik: ”För dem är detta väldigt naturligt när vi presenterar olika sorters musik...” Vidare säger hon att de barn som inte är vana att lyssna på olika sorters musik har svårt att veta hur de ska förhålla sig till den. De visar en osäkerhet, men det brukar oftast gå över efter några gånger. Åsa instämmer med detta. Karin fortsätter: ”Man märker med dem som utvecklat musiklyssnandet, de kommer ju oftast att tänka på melodier och sånger som vi har sjungit här i skolan. De gör egna texter som passar dem till exempel på rasterna...”

Trots många likheter i de båda klasserna tyckte vi oss se att Skola 2 använde sig av musik i större utsträckning. Detta kunde vi delvis se vid morgonsamlingen. Barnen satt i en ring med Karin längst fram. De sjöng tillsammans för att hälsa god morgon och välkomna till skolan. Efter att ha gått igenom vilken dag det är och vilka som har namnsdag, läste Karin en bok som de kopplade ihop med ett klassiskt stycke som barnen fick lyssna på. Vid vårt besök på Skola 1 skedde morgonsamlingen i en ring där de pratade om vilken dag det var och vem som hade namnsdagar. Barnen fick berätta lite om vad de ville, om det var något speciellt de ville berätta eller visa. Därefter tog Lena över och påbörjade matematiklektionen, först i en ring och därefter fick barnen räkna i sina böcker. Under de pass vi observerade kunde vi inte se någon del av musiken, men fick senare höra att Elin parallellt med detta hade tagit undan de yngre barnen och haft rörelse i matematiklektionen.

4.3 Musikens förutsättningar i skolan

Utformningen av musikämnet, styrs enligt pedagogerna av olika omkringliggande faktorer. De nämner tid, kompetens och utbildning som påverkande faktorer i deras verksamheter.

4.3.1 Tiden

För skola 2 är tiden en bidragande faktor till hur musikverksamheten utformas. Karin tog upp pressen av de mål som barnen ska ha uppnått efter årskurs två. Hon ansåg att det är en stor stressfaktor som tar tid från det som kunde ha lagts på musikämnet. Trots detta anser både Karin och Åsa att barnen möter musik varje dag i skolan, dock vissa perioder mer än andra.

Förr utnyttjade de sina instrumentala talanger i undervisningen, men nu är de inte aktiva med detta tillsammans med barnen. De anser att tiden är en bidragande faktor till detta, då de inte hinner träna upp sina färdigheter. Skola 1 har överhuvudtaget inte nämnt detta som något problem.

4.3.2 Lärarnas syn på kompetens och utbildning

Bland faktorer som kan påverka musikundervisningens innehåll, kom det upp att pedagogerna tycker deras utbildning ligger till grund för musikundervisningen. Synen på hur viktig den är, varierar dock mellan dem. Lena tycker att det är viktigt att få en grund i musik och förhållningssätt till barnen. Hon anser att utbildningen blir viktigare ju äldre barnen är. I de yngre åldrarna är intresset och engagemanget det viktigaste. Elin tycker också att utbildningen är viktig och anger den som en förutsättning i arbetet med musik: ”Ja absolut. Både för ens eget självförtroendes skull, annars tror jag det blir mycket bara sång och jag tycker att musik är så himla mycket mer.” Hon sjunger inte mycket själv med barnen eftersom hon delvis känner sig otillräcklig. Hon känner att hon skulle vilja ha mer kontinuerlig fortbildning inom de praktiska ämnena. Även Lena säger att hon gärna hade gått en fortbildningskurs:

Just för att få ännu mer tips och idéer, även om jag känner att jag har nog en hel del med mig i bagaget. Jag spelar lite själv, men man kan alltid få fler idéer och utvecklas tror jag också är viktigt. Och sen tappar man kanske bort en del när man jobbar på, när man inte tar fram och diskuterar det.

Varken Karin eller Åsa tror att utbildningen är det väsentliga för utformningen av musik i verksamheten. De anser istället att huvudsaken är att pedagogen tycker det är roligt med

ämnet. Det handlar om att ha rätt inställning och känna glädje till musiken. Åsa menar att det viktigaste är att kunna få barnen engagerade. Båda tycker detta går före musiktalang. Åsa säger ”... vågar man som vuxen med barnen så inspireras de också”. Det är inte viktigast att sjunga rent, även om de tror att detta är en fördel. Både Karin och Åsa kan spela olika instrument. Karin tror att det förvirrar barnen om pedagogerna spelar för mycket fel. I de fall de utnyttjar instrument är det för att kompa barnen i deras sång. Åsa säger att om man som pedagog inte kan sjunga riktigt rent så finns det olika hjälpmedel att ta till. Själva använder de sig ofta av singbackskivor i verksamheten. Barnen får också vara med och spela på olika rytminstrument. Karin tar också upp vikten av att ta vara på den respons som kommer från barnen. Många gånger kan barnens feedback på pedagogens information, ge inspiration och vilja att fortsätta arbetet med musik.

Samarbetet med övriga pedagoger på skolan är enligt Lena och Elin en viktig faktor. Lena säger att det är en fördel om pedagogerna byter erfarenheter med varandra. Hon tycker att pedagogiska diskussioner kan leda till en bättre musikundervisning då detta kan ge nya tankar och idéer att vidareutveckla i sin verksamhet: ”Sen kan man ju också, som vi försöker göra här, att tipsa varandra, att delge varandra./.../ och så inspirerar vi varandra också” Elin tycker utformningen av musikinhållet varierar från skola till skola: ”... Jag tror att vissa avdelningar och vissa skolor är musiken nästan obefintlig eller något som är att man typ bra sitter i en ring och sjunger” Hon menar att det finns utrymme att själv styra vilka ämnen man ansvarar för, i ett arbetslag där man kompletterar varandra. Med olika kompetenser i arbetslaget blir helheten bättre.

4.4 Sammanfattning av resultatet

Det har framkommit att musik är en del av livet och påverkar oss på olika sätt. Den tar oss in i olika sinnesstämningar beroende på vilken situation en person befinner sig i. Musik är glädje och gemenskap, men kan också vara stressande.

Pedagogerna arbetar på ett varierat sätt med musiken i undervisningen. De har separata musiklektioner, men använder också musik i samverkan med andra ämnen. Tema- och projektarbeten är vanligt förekommande på båda skolorna. Pedagogerna anser att musik är mer än att bara sjunga och att barnen bör få ta del av alla delar inom musiken såsom sång, dans, instrument, lyssnande och att skriva egna texter.

Pedagogerna anser att barnen bör erbjudas olika slags musik. Skola 2 nämner dock att de inte spelar hårdrock och techno, vilket de kallar för destruktiv musik. De menar att den musiken gör barnen oroliga och att de ändå får den i överflöd på fritiden. Istället använder de sig mer av lugn musik som de menar att barnen inte får annars.

Utbildningen ger enligt pedagogerna, en bra grund för att undervisa i musik, vilket kan stärka deras självförtroende. Men det viktigaste är att pedagogen känner glädje till musiken samt har förmåga att engagera och fånga upp barnen. Det kom också upp att brist på tid kan påverka musikinnehållets uppläggning.

5 Diskussion

I detta kapitel kopplar vi resultatet till litteraturdelen. Vi diskuterar detta utifrån de reflektioner vi gjort under arbetets gång. Därefter diskuterar vi vårt val av metod.

5.1 Musikens funktion

I vår undersökning har vi funnit att lärarnas definition av begreppet musik är bred. Musik är en del av livet, då vi ständigt är omgivna av musik i vårt vardagsliv. Den påverkar oss olika beroende på vilken situation och sinnesstämning vi befinner oss i. Musik för ett tillfälle, kan vara helt fel vid ett annat sammanhang.

5.1.1 Musiken som personlig utveckling och kommunikativt redskap

Genom musiken anser pedagogerna att fantasin och koncentrationsförmågan hos barnen tränas upp. Karin och Åsa låter barnen lyssna efter olika instrument i musikstycken. De anser även att fantasin är ett sätt för barnen att koncentrera sig på. Utöver detta nämner båda skolorna att musik tränar minnet, då barnen får lära sig olika sångtexter. Kursplanen i musik (2000) tar upp att musiken ska stärka individen och främja dess lärande. Detta tycker vi är en intressant reflektion och vi instämmer med pedagogerna då vi anser att minnet och koncentrationsförmågan kan tränas genom olika musikaliska övningar, såsom att lyssna efter olika instrument i ett stycke. Även genom att enbart lära sig en ny text tränar eleverna minnet och koncentrationsförmågan. Pedagogerna på Skola 2 säger vidare att det ofta märks vilka barn som inte har vanan att lyssna på olika sorters musik. Dessa barn har svårt att veta hur de ska förhålla sig till musiken. Karin anser att musik dessutom kan vara problemlösande. Hon menar att barnen kan använda sig av den kunskap musiken ger, när de hamnar i en krissituation.

Pedagogerna på Skola 2 säger att musik är en uttrycksform. Den förmedlar samt stärker tankar och idéer. Kursplanen (2000) tar upp just detta med musiken som uttryck för tankar och idéer. Musik skapar, enligt vår undersökning, inre bilder på samma sätt som en berättelse kan göra. Detta är en orsak till att de tycker musik är viktig. Även enligt pedagogerna i Elsners undersökning, bidrar musik till personligt mognad och är ett kommunikativt redskap. De anser att musiken är känsloladdad. Vi håller med om detta, då vi anser att musik är mycket

förknippad med känslor. Genom musiken menar vi att redan befintliga känslor kan förstärkas men kan även leda oss till nya känslor.

5.1.2 Musik som fostrande redskap

Karin anser att det finns destruktiv musik. Som exempel på detta nämner hon hårdrock och techno, då hon menar att denna musik kan göra barnen oroliga. Hon tar upp den musik hon tycker barnen ska möta i skolan. Istället väljer de att använda sig av lugn musik såsom pianokonsserter och opera. Åsa håller med och säger att barnen i skolan bör få komma i kontakt med sådan musik som de inte hör annars. De måste ”få känna harmoni med mer än musiken som är inne idag, så att säga som dem får i överflöd”. Vi tror att pedagogerna styrs av sina värderingar om vad som är bra eller dålig musik. Anser man att en viss musikgenre har oroande påverkan på eleverna, väljer man automatiskt bort denna musik i undervisningen. Varkøj säger, att det redan i Lgr 62 var pedagogerna som avgjorde vilken musik som skulle vara med i undervisningen. Vår undersökning visar, som vi redan nämnt, att detta inte har förändrats avsevärt. Vi tror dock att detta ofta kan vara en generationsfråga, då diskussionen om destruktiv musik, togs upp av de något äldre pedagogerna. Trots detta får vi uppfattningen av att båda skolorna tycker det är viktigt med ett varierat musikutbud. Pedagogerna säger att de vill ge barnen all sorts musik i undervisningen, även den de inte lyssnar på i vanliga fall. Det framkommer dock att några av pedagogerna väljer bort den destruktiva musiken. Vi ställer oss frågande till möjligheten att både erbjuda barnen alla musikens genre och samtidigt välja bort den som anses vara destruktiv. Vi ser detta som motsägelsefullt. Vad är destruktiv musik och ska pedagogens värderingar avgöra vilken musik som är rätt eller fel? Enligt Brodin & Lindstrand (2004) läggs innehållet upp mer efter pedagogens förhållningssätt och samhällssynen på vad som är korrekt, än på barnens faktiska problem. Även Säljö (2000) anser att pedagogens syn speglar av sig i undervisningen. Han tycker därför att pedagogerna bör reflektera över sin egen roll.

5.2 Musikens användning

Musiken används på olika sätt. Båda skolorna har dels speciella musiklektioner, men integrerar även musiken med andra ämnen.

5.2.1 Musik som eget ämne

Båda skolorna har speciella musiklektioner utsatta på schemat. Hur dessa lektioner ser ut, varierar dock mellan skolorna. Innehållet ser i stort sett likadant ut, men utifrån våra observationer kan vi se en skillnad i metoden. På skola 1 var barnen mer aktiva under hela passet, medan barnen på Skola 2 var mer aktiva på slutet av lektionen. Detta kan bero på tillfälligheter. Den ordinarie musiklektionen utgick på båda skolorna till förmån för musikaliska julförberedelser. Därför är det svårt att ge en sanningsenlig bild av deras musiklektioner.

5.2.2 Musik tillsammans med andra ämnen

Pedagogerna tycker, liksom pedagoger i tidigare undersökningar, det är viktigt att musiken integreras med övrig verksamhet. Detta får pedagogerna stärkt genom styrdokumentet som säger att musik ska förekomma i samverkan med övriga ämne. Pedagogerna anser att detta sker naturligt genom temaarbeten. Karin ser det som ett bra sätt för alla barn att vara med och bidra med sin del, även de "... som inte hittat riktigt rätt i musikämnet". Lärarna anser även att musiken kan ha en förstärkande effekt på inläringen. Karin säger att barn med musikalisk begåvning, generellt har lättare med läsinläringen. Vad är då musikalisk begåvning? Sundin (2003) tar upp det faktum att musikalisk begåvning ofta kopplas till förmågan att sjunga och spela. Vi instämmer med honom i att musik är ett större begrepp och innefattar mer än kunskaper i ämnet. Det är istället frågan om hur man förhåller sig till musik. Vi anser att musikalisk begåvning finns i människan, men att den måste stimuleras.

Läroplanen (1994) talar om en helhet i undervisningen. Vi anser att musiken borde vara en del av denna helhet. Utifrån vårt arbete kan vi se att musiken har betydelse i undervisningen. Om det är så att individen förfogar över olika intelligenser, som Gardner anser, borde då inte även den musikaliska intelligensen vägas in vid planering av skolans verksamhet? Om skolan ska individanpassas måste alla områden ses som lika viktiga utifrån Gardners teori om de sju olika intelligenserna. Vi upplever dock att pedagoger vill få möjlighet att arbeta mer med musik. Faktorer som resurser och tid borde då inte, enligt oss, bli ett hinder för en bra undervisning, då även lärarna som är verksamma inom skolan anser att det finns många olika sätt att lära.

5.3 Musikens förutsättningar i skolan

Undersökningen visar att det finns många faktorer som påverkar musikinnehållet. Pedagogerna nämner tid, utbildning, kompetens och inspiration som några av dessa.

5.3.1 Tiden

Vi kan konstatera både genom vår och tidigare undersökningar (Grahn Stenbäck, 1995) att tiden är en bidragande orsak till att musikämnet många gånger får en underordnad roll i skolan. Kraven på de mål eleverna ska uppnå innebär en stressfaktor för pedagogerna i vår undersökning. De menar att tyngdpunkten i undervisningen läggs på kärnämnen, eftersom det ofta är där det går att mäta elevernas kunskaper. Detta är inget nytt faktum, då de praktiska ämnen länge har haft en lägre status i undervisningen (Sundin, 2003). Musikundervisningen borde, enligt oss, prioriteras lika högt som de andra ämnen, då det framkommer i vår undersökning hur viktigt musiken är för lärandet. Vi anser att det är viktigt med en helhetssyn på undervisningen, något som även Gardner (1996) påpekar genom sin teori om de olika intelligenserna.

5.3.2 Kompetens och utbildning

Utbildningen visade sig ha betydelse för undervisningen. Pedagogerna i vår undersökning anser att de genom utbildningen kan få en grund i musik. Enligt Sundin (2003) har många lärare minimal eller ingen utbildning alls i musik. Pedagogerna i vår undersökning anser att utbildningen kan stärka lärarens självförtroende och ge dem mod att pröva nya metoder. Även tidigare undersökningar har visat lärarens syn på vikten av utbildning. Vi instämmer i denna åsikt, då vi anser att det behövs någon form av utbildning i musik. Det behöver inte vara frågan om en examen i musik. Det kan vara tillräckligt att ha läst enstaka kurser inom området. Vi tycker även att engagemang och intresse är av stor betydelse. Detta är något pedagogerna tar upp i vår undersökning då de menar att huvudsaken är att pedagogen tycker det är roligt med musik. De säger att med rätt inställning och engagemang går det att komma långt i arbetet med musik. Enligt Bojner (1998) är musikalisk förutsättning, intresset och inställningen hos pedagogen för ämnet, bidragande faktorer för en bra musikundervisning. Det handlar, enligt henne, inte om att vara musikaliskt felfri, då lekfullhet och att våga utnyttja de färdigheter man har, är även viktiga förutsättningar.

Vår undersökning visar att det utöver detta är viktigt att kunna fånga eleverna och få dem engagerade. En annan väg till en bra undervisning är, enligt pedagogerna, att få inspiration. De nämner både inspiration från övriga pedagoger i arbetslaget, men även genom barnens respons på undervisningen. Nya idéer och tankar kan väckas genom fortbildning, något som pedagogerna efterfrågade mer kontinuerligt under deras yrkesliv.

5.4 Metoddiskussion

I efterhand kan vi konstatera att det metodval vi gjort påverkat det resultat vi fått fram i vår undersökning. Genom att använda oss av kvalitativ forskning kunde vi gå in på djupet med de frågor vi sökte svar på. Vi hade även möjlighet att anpassa frågorna efter situationen och ställa fler följdfrågor. Genom observationerna kunde vi få en större inblick i skolornas verksamhet. Det får dock tas i beräkning att det resultat vi fått fram genom observationerna och intervjuerna inte går att ses som den totala sanningen (Patel & Davidsson, 2003). Våra egna värderingar kan lysa igenom, trots att vi försökt sätta fokus på det pedagogerna i vår undersökning säger. Till detta kommer det faktum att vi tolkar det som framkommit utifrån våra förutsättningar. Dessutom var vår tid i varje verksamhet begränsad och det hade behövts en längre period av observationer och intervjuer för att komma fram till ett mer sanningsenligt resultat. Vi valde att intervjua två arbetslag från två olika skolor. Sammanlagt blev det fyra pedagoger med olika utbildningar. I båda arbetslagen, arbetade tre pedagoger, men olika praktiska omständigheter ledde till att vi endast intervjuade delar av arbetslagen. De två skolorna arbetar, enligt det resultat vi fick fram, mycket med musiken i verksamheten. Detta kan dock inte ge en helhetsbild över hur det generellt ser ut med musikundervisningen i skolan. Återigen hade vi behövt göra en bredare undersökning som innefattat ett större urval. Detta har inte kunnat vara möjligt, eftersom vi haft begränsat med tid till vårt förfogande.

För att förstärka validiteten i vår undersökning valde vi att vara två som observerade samma situation (Patel & Davidsson, 2003). Även intervjuerna säkrades till viss del, genom att vi spelade in dem på två olika bandspelare och därefter hade båda möjlighet att anteckna ordagrant det som kom fram. Vi valde att lägga observationerna före intervjuerna för att på så sätt komma undan pedagogerna skulle påverkas av intervjufrågorna under observationerna. Trots detta är vi medvetna om att viss påverkan ändå kan ha funnits. Dels kan vi omedvetet ha fört fram våra värderingar om ämnet, dels kan pedagogerna försökt genomskåda oss och då svarat på det sätt de tror vi tycker är riktigt. (Patel & Davidsson, 2003)

Vi känner oss ändå nöjda med vår undersökning. Vi har fått fram det vi önskade, nämligen en inblick i hur musik används som ett pedagogiskt redskap, samt hur pedagogerna ser på musiken i skolan.

6. Sammanfattning

Syftet med vår undersökning har varit att ta reda på vilken syn pedagoger i barnskolan har på musikämnet, samt hur de arbetar med musiken i sin undervisning. Vi intervjuade och observerade fyra pedagoger med olika utbildningar, en förskollärare, en fritidspedagog och två grundskollärare. För att få en större inblick i musikämnet, läste vi litteratur och nyare forskning inom området. Detta kopplade vi sedan till det resultat vi fått fram genom undersökningen.

Vi har, både genom litteraturen och vår undersökning, kommit fram till att pedagoger arbetar på olika sätt med musiken i verksamheten. Båda skolorna har separata musiklektioner med speciella tider på schemat. Lärarna integrerar även musiken med andra ämnen genom teman och projektarbeten. Skola 2 sätter ibland upp shower för att sammanfatta de områden de arbetat med. I dessa förekommer det sång, dans och musik. Alla menar att musik kan bidra till bättre prestationer i andra ämnen.

Vi kan konstatera att pedagogerna är överens om att musik är en del av livet. Den kan påverka oss på olika sätt och därigenom få in oss i olika sinnesstämningar. Den kan både vara glädjefull och stressande. Genom musik kan vi uttrycka våra känslor. Pedagogerna tycker det är viktigt med en varierad musikundervisning och att barnen bör få vara med om musikens olika delar, såsom sång, dans, instrument, lyssnande och att skriva sångtexter. Det framkommer även i vår undersökning att barnen ska erbjudas olika slags musik, även den de inte får del av på fritiden. Trots detta har vi kommit fram till att musikinnehållet styrs av pedagogernas personliga värderingar. Den musik barnen erbjuds i skolan, är den musik pedagogerna upplever att barnen behöver.

Vår undersökning visar att lärarna anser utbildningen vara av betydelse för musikundervisningen. Uppfattningen om hur väsentlig den är, skiljer sig åt mellan pedagogerna. Alla är dock överens om att det är en fördel att ha någon form av utbildning i musik då detta ger lärarna en grund att arbeta utifrån.

Avslutningsvis har vi kommit fram till att det är många faktorer som bidrar till en bra undervisning. De viktigaste förutsättningarna enligt pedagogerna är engagemang och intresse från pedagogens sida. Det gäller att övervinna sin känsla av otillräcklighet och våga pröva på nya saker.

Referenser

- Andersen, Ib. (1998). *Den uppenbara verkligheten - val av samhällsvetenskaplig metod*.
Lund: studentlitteratur.
- Antal Lundström, I (1996). *Musikens gåva*. Uppsala : Konsultförlaget
- Bjørkvold, J-R. (1991). *Den musiska människan - barnet, sången och lekfullheten genom livets faser*. Stockholm: Runa Förlag AB
- Bojner, G. (1998). *Musik och lek- musikaliska fantasiresor*. Vaxholm: Uppsjö läromedel
- Brodin J. & Lindstrand P. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur.
- Elsner, C. (2004). *Häftan för didaktiska studier 70/71 – så tänker lärare i estetiska ämnen*.
Stockholm: HLS Förlag
- Gardner, H. (1996). *De sju intelligenserna*. Jönköping: Brain Books AB
- Grahn Stenbäck, M. (1995). *Sång eller musik – En studie av musikundervisningen i årskurserna 2 och 5 utifrån den nationella utvärderingen 1989*. Linköping : Linköpings universitet
- Jernström, E. & Lindberg, S. (1995). *Musiklust*. Stockholm: Runa Förlag AB
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund; Studentlitteratur Lpo 94. (1994).
Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet.
Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Merriam, A. (1964). *The anthropology of music*. Evanston: Northwestern University Press
- Musiklärarnas Riksförening. (2005). *Musikläraren nr 4- Med musik ett helt liv*. Ronneby:
Hans Majing
- Nilsson, B. (2002). *Jag kan göra hundra låtar – barns musikskapande med digitala verktyg*.
Malmö; Academy of music
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Saar, T. (2005). *Konstens metodiker och skolans träningslogik*. Karlstad; Karlstad universitet
- Sandberg, R. (1996). *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv – Några variationer över ett läroplansteoretiskt tema*. Stockholm: HLS Förlag
- Skolverket. (2000). *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Skolverket och Fritzes
- Sträng Haraldsson, M. & Dimenäs, J. (2000). *Det lärande mötet – ett bidrag till reflekterande*

- utvärdering*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundin, B. (2003). *Barns musikaliska utveckling*. Stockholm: Liber AB
- Svedberg, L. & Zaar, M. (1998). *Boken om pedagogerna*. Falköping: Stockholm : Liber AB
- Svenska språknämnden. (2000). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber AB
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Smedjebacken:
ScandBook AB
- Uddholm, M. (1993). *Pedagogen och den musikaliska människan - En bok om musik i vardagsarbetet*. Mölndal : Lutfisken
- Wallin, K. (2003). *Pedagogiska kullerbyttor. - En bok om svenska barn och inspiration från Reggio Emilia*. Stockholm: HLS förlag
- Varkøj, O. (1996). *Varför musik- en musikpedagogisk idéhistoria*. Stockholm : Runa Förlag
AB
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Vad är musik för dig?

2. Vilken betydelse tycker du att musiken har i undervisningen?

Använder du ofta musik i samverkan med andra ämnen? – Hur?

Tror du att musik påverkar lärandet i andra ämnen? – Hur?

3. Hur arbetar du med musik i verksamheten?

Vad tror du kan påverka musikinnehållet i er verksamhet?

Finns det något du skulle vilja ändra/utveckla i ert arbete med musik? – Vad?
– Hur? – Varför?

4. Vad tycker du är viktigt i arbetet med musik? – Varför?

Vilket syfte tycker du att arbetet med musik ska ha

Vilka är, enligt dig, musikundervisningens främsta uppgifter i dagens skola?

5. Tycker du att man ska ha någon form av utbildning för att hålla i musiken i verksamheten? - Vad? - Varför?

Vilken utbildning har du?

Har ni en utbildad musiklärare?

Bilaga 2

Hej!

Vi vill än en gång tacka för Ert deltagande i vår studie om musik i skolan. Efter mycket arbete med sammanställningen, har vi snart fått fram ett färdigt resultat. Det har varit en intressant läsning som gett oss en större insyn i Ert arbete med musik.

Än en gång vill vi påminna Er om att Ni när som helst har möjlighet att ta del av studien. Ni kan då kontakta oss på våra mailadresser.

Tack än en gång. Utan Er hade studien inte varit möjlig.

Hälsningar

Jeniffer & Jeanette